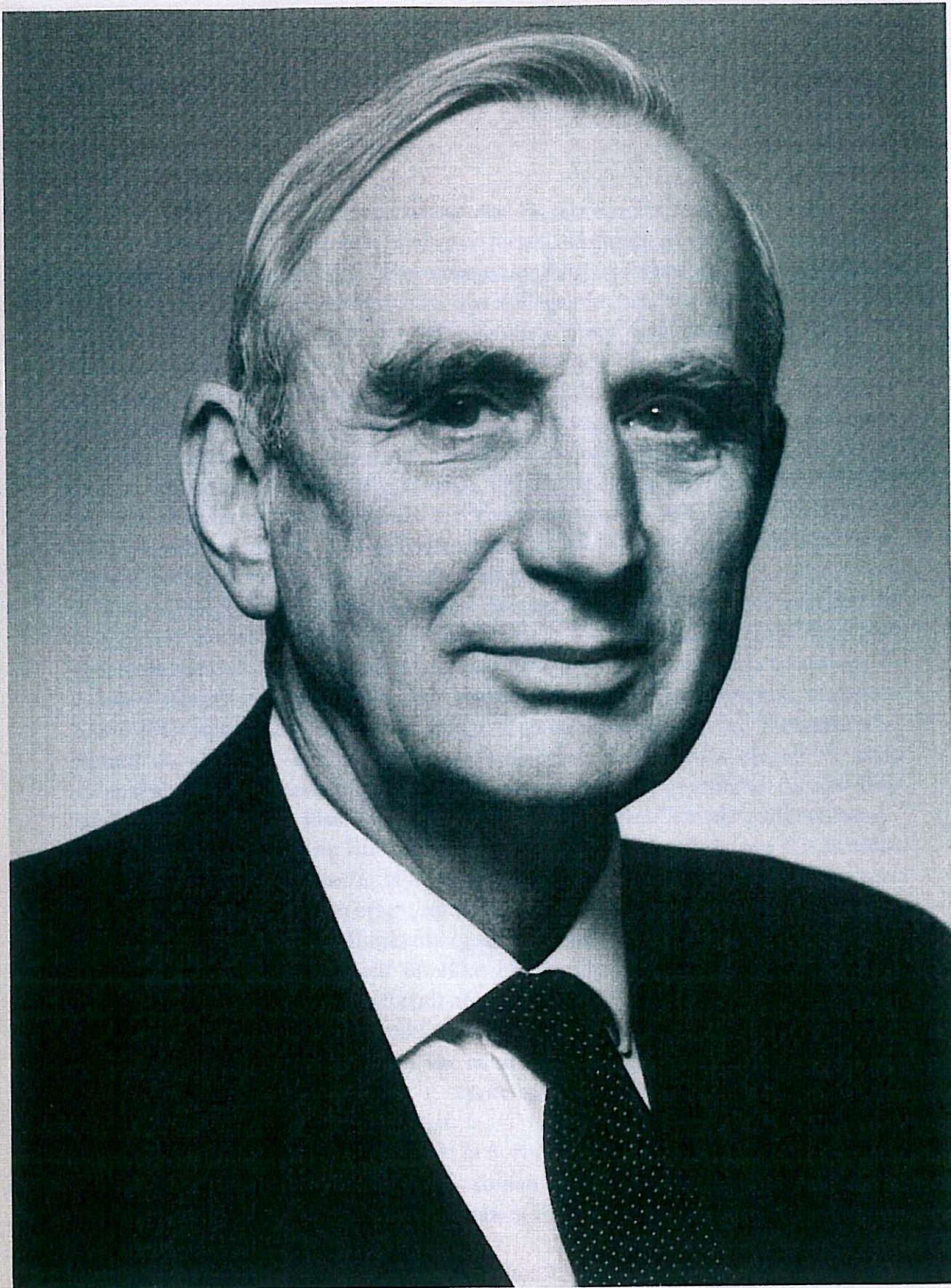

ANDREAS BLINKENBERG
13. februar 1893–22. februar 1982

ANDREAS BLINKENBERG

13. februar 1893–22. februar 1982

Andreas Blinkenberg blev født i Århus den 13. februar 1893 og døde sammesteds den 22. februar 1982. Det er en hel exceptionel situation, at en dansk professor i Romansk Filologi når frem til pensionsalderen, og mens man i mangfoldige tilfælde har måttet beklage, at den og den kollega blev revet bort midt i sit arbejde som forsker og underviser, var Blinkenberg i sin høje alder nået frem til afslutningen af sit livsværk, som han selv opfattede det. Ganske vist havde der stadig været planer om nye projekter – og hans sidste bog om filosofen Amiel var udkommet kun få år tidligere, 15 år efter, at han tog sin afsked, – men han havde selv følt, kort tid før sin død, at nu måtte han vist holde op. Han ønskede så næppe at leve længere, og da den stærke vilje, der havde ligget bag hans aktive liv og vældige arbejds- og forskningsindsats ikke længere var til stede, døde han stille og trods personlige sorger, med tilfredsheden af at have udfyldt sin plads her i livet. Og det var også en gigantisk indsats, han kunne se tilbage på.

Hans forældre var kunstdrejer Johs. Blinkenberg og hustru – og han har tit fremhævet sin tilknytning til og store respekt for håndværket, som han også opfattede som en væsentlig del af sit eget arbejde, – i den specielle variation.

Efter klassisk-sproglig studentereksamen ved Aarhus Katedralskole begyndte han i 1911 studiet af fransk med bifagene dansk og engelsk ved Universitetet. Blandt de personer, der i den århusianske kreds har betydet meget for hans videnskabelige orientering, har han selv nævnt lærere i gymnasiet og den højt beundrede onkel, den klassiske arkæolog, professor, dr. Christian Blinkenberg.

På Universitetet kunne Blinkenberg nyde godt af undervisningen fra de store romanske filologer, Kristoffer Nyrop og Kr. Sandfeld, og iøvrigt lade sig inspirere af mødet med en Otto Jespersen, en Vilhelm Andersen og en Harald Høffding.

I 1918–28 var Andreas Blinkenberg adjunkt ved Birkerød Statsskole, hvilket han tit selv fremhævede som en ikke uvæsentlig del af hans (pædagogiske) uddannelse. Disse år var dog afbrudt af orlovsperioder med studierejser i Frankrig og Italien og med en konkret funktion som leder af Dansk-Fransk Skolesamvirkens elevhold i Le Havre 1920–21, som var en af de første manifestationer af Blinkenbergs livslange arbejde for stadig at styrke og udbygge det dansk-franske kultursamarbejde på mangfoldige områder.

I 1921–23 var han dansk lektor ved la Sorbonne i Paris som den første i en lang række unge danske videnskabsmænd, romanister og litteraturforskere.

Ved hjemkomsten kvitterede Blinkenberg for lære- og studieårene i Paris med disputatsen om Ernest Renan.

Fra 1925–28 var han assistent i fransk ved Universitetet, og fra 1928 docent i fransk ved det nyoprettede Aarhus Universitet. Han var således med fra begyndelsen ved Universitetet i Århus, som han på mange måder var med til at præge. Han var i pionérgenerationen, der måtte kæmpe hårdt for at befæste og udvide det unge

universitet. Fra 1928–40 var Blinkenberg medlem af Bestyrelsen for Aarhus Universitet. Han beklædte fra 1934 sin stilling i fransk som professor. Fra 1937–40 var han rektor for Aarhus Universitet.

»Les plus belles âmes sont celles qui ont plus de variété et de souplesse«. Med dette Montaigne-citat (Essais, III, III) introducerer Andreas Blinkenberg sin store Montaigne-bog (fra 1970), og giver det næsten status af en art undertitel. Der er ingen tvivl om, at dette fint antyder et ideal, som han, menneskeligt såvel som i sin videnskabelige holdning, på mange måder stræbte imod og søgte at leve op til.

Hans forfatterskab, både det litterært-filosofiske og det sproglige (undertiden: sprogligt-filosofiske) bærer præg af dette ideal, selv om han nok ikke altid var så åben og 'souple', som brugen af citatet antyder. Måske specielt, ville han nok sige, når de, han dialogerede med, ikke viste åbenhed og souplesse.

Hans litterære forfatterskab i denne variété markeres af de tre større bøger, disputatsen fra 1923 om den franske filosof Ernest Renan (1823–1892), med undertitlen: »Bidrag til Belysning af hans Filosofisk-religiøse Ungdomskrise«. Hertil: Summen af et langt livs »samliv og venskab« med Michel de Montaigne og hans essais, »Montaigne« fra 1970, og endelig den sidste fra 1978, »Amiel, Dage af en Drømmers Liv«.

Der er en vis indre sammenhæng mellem de enkelte dele af denne triptykon. I sit forord til Amiel nævner forfatteren, at det var studiet af Renans seneste skrifter, der gjorde ham bekendt med den »i Danmark så lidet kendte og så sjældent nævnte endsige læste Amiel«. Og han nævner, at læsningen af Amiel kom til »at indgå i et særligt mønster, der søgte at aftegne tankegangene hos dem blandt franske forfattere der mest indgående har beskæftiget sig med en tålmodig analyse af sig selv«. Her er tale om en stærk og rig fransk tradition, som netop indledes med Montaigne, – og der er også tale om en god portion Blinkenberg!

Men sidefløjene blegner overfor – sætter højest i relief – den fint nuancerede, fornemme midttertavle, domineret af personen Montaigne, som tydeligt altid har fascineret Blinkenberg. Den søger at vise »det kernesunde renæssancemenneske, der i klogt behersket balance vil kende sine muligheder og samtidig sin begrænsning, og som er orienteret, trods selvbetraktningen, udad mod handlingernes plan...«, for nu en sidste gang at citere Blinkenberg fra Forordet til »Amiel«. Montaignebogen er angivelig også et personligt anliggende, siger forfatteren i Forordet til »Montaigne« og erkender, at »det at skrive om Montaigne højst sandsynligt også er at skrive om sig selv«. Det er en stor berigelse af dansk litteratur, at den har fået denne smukke og vidtspændende bog om den store franske selviagttagere og skarpe selvanalytiker, og at vi har fået lejlighed til her i landet at møde ham i hans egen tekst, fint oversat i lange passager af Blinkenberg. Som det er blevet stærkt understreget, er det (i filosofisk forstand) skeptikeren Blinkenberg om skeptikeren Montaigne og en fremhævelse af den lidt snusfornuftige, men viise, gyldne middelvej, Romeridealet, og den dialektiske tankeform, som klart træder frem hos de to forfattere.

Andreas Blinkenberg har skrevet adskillige mindre Montaigne-artikler – måske som en slags forberedelse til den store bog, som han heldigvis nåede at få skrevet færdig og udgivet. Således har Akademiet i Bordeaux – hvor Montaigne en

overgang var borgmester – som gjorde Blinkenberg til medlem i 1964, udsendt et foredrag af ham i sine akter: »Réflexions sur le Prétendu »Baroquisme« de Montaigne« (1968). Her udtrykker foredragsholderen sin skepsis med hensyn til værdien af sådanne stilinddelinger i en næsten montaignesk maxime, og konkluderer: »Mais je reste en général sceptique sur l'utilité de ces compartimentages«.

Denne holdning kunne næsten stå som undertitel over det lingvistiske forfatter-skab:

De syntaktiske studier udgør som de litterære en trehed – med en ligere fordeling og vægtning mellem de tre end det var tilfældet med de litterære, der helt domineres af Montaigne-bogen. – Hertil føjer sig som en væsentlig sum af Blinkenbergs sprogvidenskabelige erfaringer og meditationer et fjerde, en slags videnskabeligt efterskrift, med den næsten klassisk franske titel af filosofisk tilsnit: »Réflexions épistémologiques sur la divergence des méthodes de la grammaire«, publiceret i »Méthodes de la Grammaire. Tradition et Nouveauté«, 1966 (fra det fransk-belgisk-danske sprogvidenskabelige kollokvium i Liège, 1964, som Blinkenberg selv havde taget initiativet til at afholde). Han satte vist nok selv dette indlæg i debatten højt.

Det drejer sig om, hvad der nok må betegnes som hovedværket: »L'ordre des mots en français moderne« I (1928) og II (1933). Det er en klassiker i fransk syntaks, der stadig bruges meget – og med meget stort udbytte. Om »Le Problème de l'accord en français moderne. Essai d'une Typologie« (1959), som egentlig udspringer af en disputatsopposition, og som indeholder redegørelser for mange vigtige syntaktiske mekanismer, som er overtaget af andre i de følgende år. Og endelig: »Le Problème de la transitivité en français moderne. Essai syntactosémantique« (1960). Alle tre er kommet i Videnskabernes Selskabs Historisk-filosofiske Meddelelser XVII, 1, XX, 1; XXXIII, 1 og 38, 1. Ordstillingsbogen (-bøgerne) er naturligvis, bl.a. metodemæssigt, præget af dens tid – og dens alder, men der findes næppe noget bedre redskab til dette område, som spec. hvad angår adjektivets stilling i forhold til substantivet, er meget kompliceret på moderne fransk, både m.h.t. de faste regler og med hensyn til de tendenser, der bl.a. stilistisk kan spilles på. Det meget solide materiale er grundigt analyseret i dets fineste detaljer – og det er også i dag Blinkenbergs analyser og eksempler, man må bygge på, hvis man vil videre. Det er et studie i sprogets muligheder – og i deres udnyttelse, deres glidende overgange. Det er stadig et hovedværk, internationalt, i deskriptiv fransk syntaks.

Bogen om kongruens, »Le problème de l'accord«, er en lille bog, ca. 180 sider, men af stor vægt. Materialet stammer især fra Poul Høybyes bog om samme emne, men fremtræder her som grundlag for et typestudium, en redegørelse for de evt. modsat rettede faktorer, der spiller med i kongruensprocessen – og bestemmer det endelige udfald. Det relative begreb »cohésion« inden for en syntaktisk gruppe introduceres – lige som f.eks. begreber som »lodret styring« (terme/sens: »on n'est pas toujours jeune et belle«). og »vandret styring« (terme/terme: »Vous êtes bon, Monsieur«). Sådanne begreber har vist sig yderst nyttige og er blevet overtaget og med udbytte anvendt af senere og yngre grammatikere (f.eks. Togeby).

Transitivitetsbogen er ligeledes et væsentligt bidrag til behandlingen af et fundamentalt syntaktisk fænomen. Den anses af adskillige for et endog meget betydeligt skrift. Jeg selv er måske en anelse mere tilbageholdende, bl.a. fordi det forekommer mig, at den, trods skarpe og frugtbare analyser og meget fine studier i de forskellige »semantiske spektre«, deres glidninger og ændringer – og deres konstruktioner – undersøgt i et uvurderligt stort materiale, nok snarere tenderer mod et, meget værdifuldt, ordbogsprodukt end mod et konsekvent og holdbart analyseapparat. Det er en guldgrube af oplysninger, men dets semantiske, næsten diakrone (»dynamiske«) anlæg mangler nok noget af den konsekvens og akribi, som havde øget dens teoretiske værdi. Det er som om Blinkenberg her i sine ofte mere intuitive end formelt underbyggede analyser, i sit krav om souplesse (i analysen), (og med fare for rent subjektive kriterier), også *mangler* sin souplesse og åbenhed i den teoretiske diskussion med først og fremmest strukturalisterne og iøvrigt Saussures efterkommere og elever. Synkroni udelukker ikke diakroni, hvis man blot gør sig klart, »hvad man gør«, og kravet om entydige, skarpt definerede metoder hævder jo ikke, at sproget er en altid entydig, systematisk og symmetrisk struktur, men netop, at den konsekvente metodik med entydige, veldefinerede kategorier er nødvendig for at beskrive de sproglige fluktuationer og assymetrier. Adskillige steder, f.eks. s. 71–75 angriber han voldsomt, næsten lidenskabeligt strukturalisterne – uden, synes det mig, helt at have villet forstå hvad de mener. For Andreas Blinkenberg var en tilsyneladende matematisk metode vedrørende en levende mekanisme som sproget omtrent en vederstyggelighed, det var ham æstetisk, ja endog etisk – (man fristes til at sige: »moralsk«) imod. Jeg skrev en gang, lidt i forbindelse med udfaldene i Transitivtetsbogen, et lille debatindlæg, hvor jeg skitserede to sprogvidenskabelige holdninger, A og B, sidstnævnte den mere rigoristiske, mere eller mindre strukturalistiske holdning, førstnævnte snarere den mere intuitive, a priori semantiserende og ofte historisk argumenterende holdning. Blinkenberg kvitterede, meget vittigt, med at komplimentere mig for at have brugt hans initialer til begge holdninger og således at have karakteriseret to sider af forskeren A. B.

Han uddyber sin holdning i sine epistemologiske refleksioner over forskellene i grammatiske metoder (på fransk, Liège 1966), hvor han argumenterer stærkt for en dialektisk metode: »Et si tous nos -ismes d'aujourd'hui voulaient entrer sérieusement dans le grand dialogue que j'ai essayé d'esquisser, je pense que nos traditions d'aujourd'hui céderaient la place à une bien réelle et féconde nouveauté«.

De videnskabsteoretiske opfattelser, han heri giver udtryk for, er stærkt præget af Gaston Bachelard, som iøvrigt har betydet kolossalt meget for Andreas Blinkenberg, og i hvis værker han har fundet en stærk inspiration og holdninger, der harmonerede meget med hans egne.

Udover de beydningsfulde syntaktiske studier har Blinkenberg bidraget til romanistikken med to fine studier over sydfranske dialekter: »Le Patois d'Entraunes« (Acta Jutlandica XI (1939) og XII₁ (1940)) og »Le Patois de Beuil« (Acta Jutlandica XX₃, 1948). Han berettede – ikke mindst i sin sidste levetid – med stor glæde og varme om sit liv blandt landbefolkningen på disse dejlige steder. Det er

nok – sammen med de mange andre rejser til romanske lande i Europa og Latinamerika – højdepunkter i hans levende beskæftigelse med det Romania som han elskede så højt. Hans dialektologiske interesser har iøvrigt præget hans opbygning af Romansk Instituts Bibliotek, som bl.a. udmærker sig ved en meget stor og værdifuld samling af sprogatlaser og anden dialektlitteratur.

Men, midt i al denne mangfoldighed – »variété« – er det største monument over Andreas Blinkenbergs utrættelige virke dog nok de gigantiske ordbøger.

Siden tyverne har Andreas Blinkenberg været inddraget i dette arbejde, først i samarbejde med Margrethe Thiele, hvis gennem 30 år indsamlede 100.000 sedler af højeste kvalitet danner grundlaget for den dansk-franske ordbog. Efter hendes død 1928 overtog Blinkenberg ansvaret for ordbogens videreførelse i et gruppearbejde, der forestod udgivelsen af den store Dansk-Franske Ordbog (1930–37). Derefter fortsatte det leksikografiske samarbejde mellem Blinkenberg og Poul Høybye, der nu forestod det uafbrudte arbejde med revision og ajourføring. I 1953 og 1967 kom vægtige suppleringsordbøger til den Dansk-Franske Ordbog, der så i en helt ny udgave udsendtes i årene 1975–1977. Dette værk, udarbejdet af de to hovedredaktører og en stab af medredaktører og talrige specialister og medarbejdere, med over 200.000 danske opslagsord, er også den største danske ordbog til brug for fremmede danskkyndige. Blinkenberg har dagligt i en støt – veldisciplineret – arbejdsrytme været bundet til sit arbejdsværelse, på Universitetet og ofte hjemme, i dette store projekt, som med-ansvarlig redaktør og aktiv forfatter til store dele af ordbogen, eller ordbøgerne: i 1961–66 udkom den store Fransk-Danske Ordbog (I–II) fra værkstedet. I bogstaveligste forstand er disse umenneskeligt store ordbogsprodukter udtryk for solidt håndværk og fornem kunst, og arbejdet fremover er sikret gennem Blinkenberg og Høybyes oprettelse af »Fond for dansk-fransk leksikografi«.

At de store ordbøger er et uundværligt arbejdsredskab for alle dansksprogede, der beskæftiger sig med fransk, er det overflødigt at nævne.

Det var en lykke for det nye Aarhus Universitet og for dets franskstuderende, at den første indehaver af docenturet, senere professoratet, i fransk, specielt i en periode, hvor han var næsten ene om undervisning og forskning, var en så vidtspændende personlighed som Andreas Blinkenberg. Han beskæftigede sig dybtgående og skabende både med de litterære og de sproglige aspekter af faget – og skilte dem iøvrigt ugerne ad i sin opfattelse af franskstudiet som en helhed med mange forskellige facetter. Han engagerede ofte dybt sine elever gennem sin undervisning, og både studerende og kolleger nød godt af berigende samtaler og diskussioner med ham. Selv mindes jeg med stor taknemmelighed den rige inspiration, jeg modtog, menneskeligt og fagligt, da jeg i 1960 blev hentet til Aarhus som amanuensis.

Blinkenberg arbejdede utrætteligt for lødige forbindelser mellem Frankrig og Danmark – og udadvendt, i anmeldelser og artikler, for at præsentere sin og andres forskning for bredere kredse.

Hans indsats for at udbrede kendskabet til Frankrig og fransk litteratur indbefatter også hans fine oversættelser. Til de mange passager i bøgerne om Amiel og Montaigne (for den sidste fik han iøvrigt gennem Det Danske Akademi i

1971 Selskabet for de Skønne og Nyttige Videnskabers Pris fortrinsvis for sin fornemme behandling af det danske sprog) kan føjes hans udgave af Rousseaus Bekendelser, oversat af Andreas Blinkenberg og Karl Hornelund.

Hans Fransk Begynderbog var i mange år en værdsat indledning for mange til bekendtskabet med fransk og bør nævnes, fordi Blinkenberg lagde vægt på også at opretholde forbindelsen til gymnasiet.

Han var fra 1944 medlem af Videnskabernes Selskab og af Göteborgs kungl. Vetenskabs og Vitterhetssamhälle og af adskillige andre lærde selskaber. I 1946 blev han dr. litt. h.c. ved Universitetet i Dijon.

Han var selv medstifter af ARS, »Association des Romanistes Scandinaves«, hvis frugtbare virksomhed han fulgte til kort før sin død.

Hans internationale arbejde gav sig bl.a. udslag i, at han var medlem af den danske UNESCO nationalkommission og flere gange var delegeret ved UNESCO's og Association Internationale des Universités' generalkonference.

Mennesket Andreas Blinkenberg kunne undertiden virke lidt fjernt og lukket, men når man kom ind på livet af ham, måske især i de senere år, gav han også gerne af sig selv og lukkede op for sin store menneskelige rigdom. Man kan ikke tale om eller forstå Andreas Blinkenberg uden at nævne hans hustru og enestående støtte, Lillian Blinkenberg, der sammen med ham stod for det åbne, stærkt musikalske, varme miljø i Risskov eller i sommerhuset ved Tved Strand, hvor familie, venner og kolleger fra ind- og udland samledes i altid frugtbare samtaler.

Skulle man sammenfatte Andreas Blinkenbergs liv og arbejde i få ord, kan det gøres gennem et citat fra indledningen til den Dansk-Franske Ordbog (1975), hvor denne »alménordbog« karakteriseres som »et godt værktøj, som vi tror vil komme alle dem til nytte, der arbejder på at holde forbindelseslinierne åbne mellem Danmark og Frankrig«.

Det gjorde han, rigt og generøst.

Æret være hans Minde.

Jørgen Schmitt Jensen